

MAAPROFIILI MOLDOVA

Moldova on pieni eurooppalainen valtio, joka tasapainottelee eri identiteettien välillä. Tällä historiallisesti Bessarabiaksi kutsutulla alueella on kulkenut useita rajoja, ja kiinnostusta siihen ovat osoittaneet niin Venäjä, Osmanit kuin Romania. Maan nykyiset rajat syntyivät toisessa maailmansodassa, kun Neuvostoliitto yhdisti Romanian miehittämänsä alueet Dnestr-joen takaisiin alueisiin ja muodosti niistä Moldavian neuvostotasavallan.

Moldovassa puhutaan kieltä, jota vastaajasta ja aikakaudesta riippuen voidaan kutsua moldovaksi tai romaniaksi. Virallinen neuvostolinja oli korostaa moldovalaisten romanialaisista irrallista etnistä identiteettiä, ja tämän identiteetti- ja kielikysymyksen kaiut kuuluvat maassa tänäkin päivänä.¹

Neuvostoliiton hajotessa moldovalaisille avautui mahdollisuus määrittää maalle itsenäinen suunta, mutta näkemykset sen suhteen erosivat voimakkaasti. Palautumisesta Romanian yhteyteen, tai ainakin täysin romanialaisesta Moldovasta, tuli ensimmäiset vaalit voittaneille romanialaisen identiteetin kannattajille aito mahdollisuus. Moldovan slaavivähemmistö puolestaan ajoi selkeästi moldovalaista identiteettiä, jossa venäjän ja moldovan kielillä olisi tasavertainen asema.

Jyrkimmän linjan ottivat Dnestr-joen takaiset slaavilaisemmistöiset alueet, jotka julistautuivat vuonna 1990 yksipuolisesti itsenäiseksi. Muodostettu Transnistrian moldovalaisasavalta on Venäjän tuella edelleen alueen de facto hallinnoija. Myös samoihin aikoihin irtautunut Gagauzian alue liittyi sittemmin rauhanomaisesti Moldovan autonomiseksi territorioksi.

Moldovan politiikan kaksi pääsuuntausta perustuvat edelleen samalle kysymykselle, joka on Venäjän hyökättyä Ukrainaan saanut entistä voimakkaamman geopoliittisen merkityksen. Eurooppa- ja romanialaismielisen PAS-puolueen Maia Sandu nousi vuonna 2020 Moldovan presidentiksi liberaalilla, länsimielisellä ja korruptionvastaisella linjalla, ja pian Venäjän hyökkäyksen alettua vuonna 2022 naapuri-maa Ukrainan taakse asettunut hallitus jätti EU-jäsenhakemuksen yhdessä Georgian kanssa.²

Sandun hallinnon ja Venäjän äärimmilleen kiristyneet välit

1 Helen Fedor ja Library Of Congress. 1995. "Federal Research Division. Belarus and Moldova: country studies." Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress: For sale by the Supt. of Docs., U.S. G.P.O, 1995.

2 Eurooppa-neuvosto. 2023. "Moldova." 27.3.2023.

kärjistyivät samana vuonna vakavaan sähkö- ja energiakriisiin, kun Venäjältä toimitetun maakaasun hinnat jopa kuusinkertaistuivat.³ Venäjään tukeutunut oppositio käytti tilannetta hyväkseen, ja neuvostonostalgiaakin hyödyntäneet suuret mielenosoitukset vaativat välien ja normaalien kauppasuhteiden palauttamista Venäjään.⁴ Venäjänmielisten sosialistien ja kommunistien kaltaisten vanhojen valtapuolueiden rinnalle nousi tällöin myöhemmin perustuslain vastaisena kielletty SOR-puolue, jota oligarkki Ilan Sor johtaa nykyisin maanpaosta.⁵

Sodan alussa Venäjän pelättiin pyrkivän maayhteyden muodostamiseen Etelä-Ukrainan kautta Moldovaan ja Transnistrian alueen liittämiseen itseensä.⁶ Energiakriisin ja Moldovan politiikan epävakautumisen taustalla Euroopan hybridikeskus näkee Venäjän vaikuttamisoperaation, joka on viimeinen yritys pysäyttää maan päätyminen osaksi läntistä piiriä ja EU:ta.⁷ Tilanne oli kuumimmillaan, kun Sandu syytti yhdessä Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyin kanssa vuoden 2023 alussa Venäjää siitä, että tämä tähtäsi maassa vallankaappaukseen.⁸ Sittemmin Moldova, Transnistria lukuun ottamatta, on EU:n ja Romanian tuella saavuttanut itsenäisyyden venäläisestä kaasusta ja öljystä ja siten torjunut tulevat mahdollisuudet energia-aseen käyttöön.⁹

Unionikysymys nousee edelleen esiin ajoittain molemmissa maissa. Ukrainan sodan puhjettua unionia Romanian kanssa ja siitä seuraavaa Nato-jäsenyyttä pidettiin mahdollisena turvallisuusratkaisuna Venäjän aggressiota vastaan; ►

3 Topias Peltonen. 2023. "Venäjämieliset mielenosoittajat mahdollisesti maksettu paikalle – video kertoo, mistä Moldovan epävarmassa ti..." *Yle Uutiset*, 27.2.2023.

4 James Rupert. 2023. "At Ukraine's Edge, Russia Presses Hybrid War on Tiny Moldova." 27.7.2023. United States Institute of Peace.

5 BBC News. 2023. "Moldovan Court Bans Pro-Russian Party Sor." *BBC News*, 19.6.2023.

6 Ellen Mitchell. 2022. "Belarus president stands in front of map indicating Moldova invasion plans." *The Hill*, 2.3.2022.

7 Kamil Catus. 2023. The Russian hybrid threat toolbox in Moldova: economic, political and social dimensions. *Hybrid CoE Working Paper 23*. Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus.

8 AP News. 2023. "Zelensky: Ukraine Caught Russian Plan to 'destroy' Moldova." *Associated Press*. 9.2.2023.

9 Alexander Tanas. 2023. "Moldova No Longer Needs Russian Gas, Minister Says." *Reuters*, 16.3.2023.

EU-JÄSENYYS: PIDÄKKEET JA LUPAUKSET

TRANSNISTRIAN ASEMA

Transnistrian sovittamaton konflikti ja venäläisjoukkojen läsnäolo vaikuttavat Moldovan sisäiseen turvallisuuteen ja rajavalvontakykyyn.

VENÄJÄN HYBRIDIVAIKUTTAMINEN

Venäjä käy parhaillaan hybridisotaa Moldovassa, mikä ilmenee disinformaationa, valeutisina, kyberhyökkäyksinä ja tukena oppositioryhmille. Poliittisen ja taloudellisen painostuksen tavoitteena on kasvattaa kansalaisten haluja tukeutua EU:n sijasta Venäjään.

JAKAUTUNUT TULEVAISUUSKUVA

Moldovan yhteiskunta ja politiikka ovat historiallisista syistä syvästi jakautuneita, ja maan ulkopoliittinen suuntautuminen on vaihdellut itsenäisyyden aikana useita kertoja. Hybriditoimenpiteet pyrkivät hyväksikäyttämään tätä jakolinjaa.

TALOUDELLINEN TUKI

EU-maiden rooli Moldovan energiakriisin ratkaisussa on esimerkki siitä, miten tiiviimmät taloudelliset suhteet voivat vähentää maan alttiutta Venäjän painostukselle ja parantaa elinkustannusten kanssa painivan maan taloudellisia oloja.

► helmikuussa 2023 Venäjän ulkoministeri Lavrov uhkasi tämän tekevän Moldovasta "seuraavan Ukrainan".¹⁰

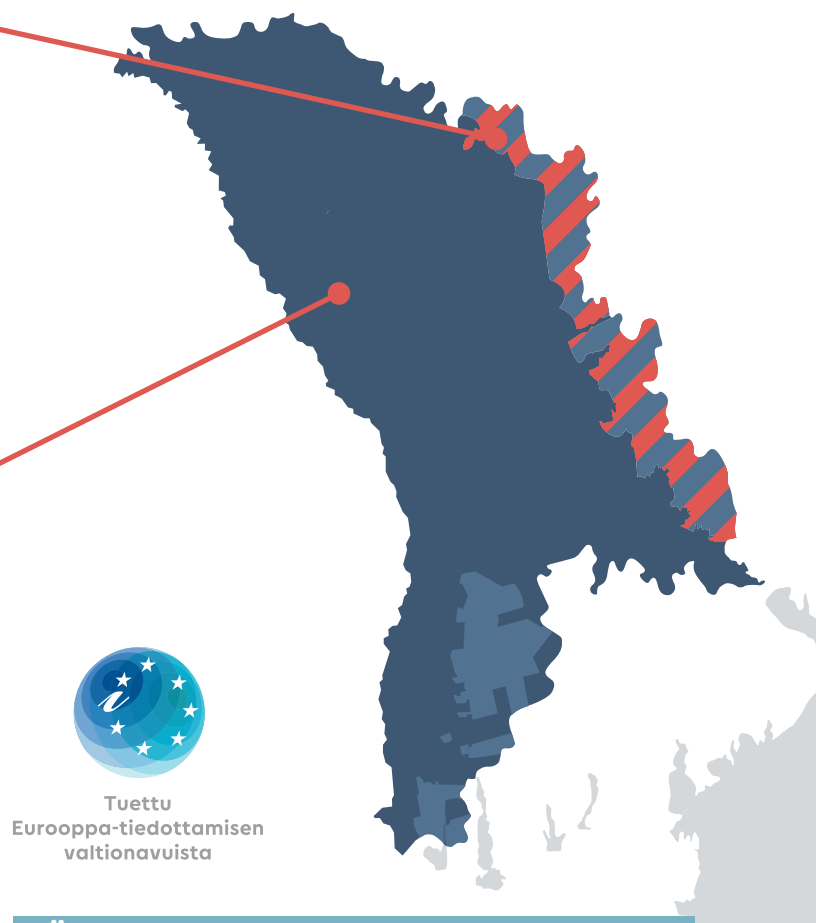
Sandu on todennut, että yhdentymisellä Romanian kanssa ei ole enää tarpeeksi kannatusta moldovalaisten keskuudessa, minkä vuoksi Moldovan tulee tavoitella tulevaisuutta itsenäisenä EU-jäsenmaana jo vuoteen 2030 mennessä.^{11 12} Yhä useampi moldovalainen omistaa myös Romanian passin, ja tällaisen pehmeän yhdentymisen kautta heistä nauttii jo nyt monista EU-kansalaisuuden tuomista hyödyistä.

EU-Moldovan mahdollisuus riippuu siitä, kuinka pitkään Moldovan kansalaisten tuki Sandun ja PAS-puolueen länsisuuntaukselle jatkuu. Ajatusten kilpailussa kahdesta erilaisesta tulevaisuudesta roolinsa on niin energialla, kauppasuhteilla, oikeusvaltion rakentamisella kuin myös kamppailulla disinformaatiota vastaan. Samalla EU:n on osoitettava, että se on sitoutunut koko Moldovan integraatioon, ei vain sen EU-myönteisen kansanosan.

10 Andreas Kluth. 2023. "After Ukraine, Does Putin Have His Eyes on Another Country?" *Washington Post*, 28.2.2023.

11 Yoni Wilkenfeld. 2023. "Romania-Moldova Reunification: Three Scenarios." *GIS Reports*. 4.9.2023.

12 Ramona Bloj. "Une conversation avec Maia Sandu." 2023. *Groupe D'études Géopolitiques*. May 22, 2023.

JÄSENYYSPROSESSI

Moldova on edistynyt useissa keskeisissä jäsenyskriteereissä, kuten korruption torjumisessa ja oikeusvaltion uudistamisessa. Uudistukset lisäävät poliittista vakautta ja kasvattavat kansalaisten luottamusta hallintoon.

INTEGRAATIO JA SOVITTELU

EU-integraation, kuten EU-Moldova-assosiaatiosopimuksen, hyötyjen valuminen myös Transnistrian alueelle voi vahvistaa alueen haluja integroitua muuhun Moldovaan. Myös Kyp-rosen esimerkki osoittaa, että este ei ole ylittämätön.

SaferGlobe on riippumaton ajatushautomo, joka tekee tutkimusta ja kehittää työvälineitä kestävän rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Lue lisää: www.saferglobe.fi

Infopaperi on osa SaferGloben hanketta Ulkoisesta sisäiseksi: "EU:n laajeneminen konfliktien keskellä". Ulkoministeriön Eurooppatiedotus on myöntänyt hankkeelle valtionavustusta kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedottamiseen vuodelle 2023

Infopaperin koontanut: Samuel Tammekann
Painettu 11/2023